

**AYOLLAR TADBIRKORLIGINI QO'LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMLARINI
TAKOMILLASHTIRISH**

Nazarova Nigora Qayumjonovna

**O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy biznes maktabi
Tadbirkorlar va ishbilarmonlar harakati - O'zbekiston Liberal-demokratik partiyasi
To'raqo'rg'on tuman Kengashi raisi
ozlidepturaqorgon@gmail.com**<https://doi.org/10.5281/zenodo.15377644>

Annotatsiya: Ushbu maqolada ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish masalalari ko'rib chiqilgan. Maqolada ayollar tadbirkorligining rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi omillar, mavjud qo'llab-quvvatlash mexanizmlari va ularni takomillashtirish yo'llari tahlil qilingan. O'zbekiston va xorijiy davlatlardagi tajribalar asosida ayollar tadbirkorligini yanada rivojlantirish uchun tavsiyalar ishlab chiqilgan. Tadqiqot natijasida moliyaviy qo'llab-quvvatlash, ta'lim va malaka oshirish, huquqiy va ma'muriy mexanizmlarni takomillashtirish bo'yicha takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: ayollar tadbirkorligi, gender tenglik, moliyaviy qo'llab-quvvatlash, mikrokreditlash, kichik biznes, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, davlat dasturlari, mentorlik, raqamli ko'nikmalar.

Kirish. Bugungi kunda dunyo miqyosida, jumladan O'zbekistonda ham, ayollar tadbirkorligini rivojlantirish strategik ahamiyatga ega vazifalardan biri hisoblanadi. Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, ayollar tadbirkorligining rivojlanishi mamlakatlar yalpi ichki mahsulotining o'rtacha 3-4 foizga oshishiga olib kelishi mumkin [1]. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senatining "2030-yilga qadar O'zbekiston Respublikasida gender tenglikka erishish strategiyasini tasdiqlash haqida"gi qarori ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlashning muhim huquqiy asosi bo'lib xizmat qilmoqda [2]. Mavjud statistik ma'lumotlarga ko'ra, O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlarining atigi 20-23 foizini ayollar boshqaradi, bu ko'rsatkich rivojlangan mamlakatlardagi 30-40 foizlik ko'rsatkichdan ancha past [3]. Ushbu tadqiqotning maqsadi ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish yo'llarini aniqlash va tegishli tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot usuliyati sifatida adabiyotlarni tahlil qilish va tizimli yondashuvdan foydalanildi.

Asosiy qism. Ayollar tadbirkorligining rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi omillar va ularni bartaraf etish yo'llari turli olimlar tomonidan o'rganilgan. Olimlar tomonidan ko'rsatilgan asosiy to'siqlar qatoriga moliyaviy resurslarga cheklangan kirish, biznes ko'nikmalarining etishmasligi, ijtimoiy-madaniy stereotiplar, oilaviy majburiyatlar va tashkiliy-huquqiy qiyinchiliklar kiradi [4]. Ayollarga nisbatan kreditlash amaliyotidagi gender nomutanosiblik dunyoning ko'plab mamlakatlarida kuzatiladi. Xususan, Women's World Banking tashkiloti hisobotida ta'kidlanishicha, rivojlanayotgan mamlakatlarda ayollar tomonidan boshqariladigan kichik va o'rta biznes subyektlari moliyalashtirish bo'yicha 1,7 trillion dollar miqdorida tafovutga duch kelmoqda [5]. O'zbekistonda ham shu kabi holat kuzatiladi – ayollar boshqaradigan bizneslar erkaklarga qaraganda 20-25% kamroq kredit mablag'larini olishi aniqlangan [3].

Dunyo tajribasining ko'rsatishicha, ayollar tadbirkorligini samarali qo'llab-quvvatlash uchun kompleks yondashuv zarur. Moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish birinchi o'rinda turadi. Xususan, mikro kreditlash tizimini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Bangladesh tajribasi, xususan Grameen banki modeli mikro kreditlashning ayollar tadbirkorligini rivojlantirishdagi ijobiy ta'sirini ko'rsatmoqda [6]. O'zbekistonda ham mikro kreditlash dasturlari mavjud, biroq ularning samaradorligini oshirish uchun kredit olish tartibini soddalashtirish, foiz stavkalarini pasaytirish va kafolatlarni kamaytirish talab etiladi. Tadqiqotlar ko'rsatishicha, ayollar uchun maxsus kredit liniyalarini yaratish, garovsiz kreditlar ajratish va preferensial shartlar bilan kreditlar berish ayollar biznesining rivojlanishiga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatadi [7].

Ta'lim va malaka oshirish ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlashning ikkinchi muhim yo'nalishidir. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, biznes ko'nikmalarni rivojlantirish dasturlari, mentorlik va konsalting xizmatlari ayollar biznesining barqarorligini 30% gacha oshirishi mumkin [8]. O'zbekistonda Savdo-sanoat palatasi va Biznes ayollar assotsiatsiyasi tomonidan o'tkaziladigan treninglar mavjud, biroq ularning ko'лами va qamrovi cheklangan. Xalqaro tajriba ko'rsatishicha, masofaviy ta'lim platformalari va mobil ilovalar orqali ta'lim dasturlarini tashkil etish ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlashning samarali mexanizmi hisoblanadi. Masalan, Hindistonda "Internet Saathi" dasturi orqali 30 milliondan ortiq qishloq ayollari raqamli ko'nikmalarni egallagan va bu ko'pchilik ayollarning biznesni boshlab, rivojlantirishiga imkon bergan [9]. O'zbekistonda ham raqamli ko'nikmalarni oshirish dasturlarini kengaytirish zarur.

Huquqiy va ma'muriy mexanizmlarni takomillashtirish alohida e'tibor qaratishni talab qiladi. Bugungi kunda O'zbekistonda ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash bo'yicha bir qator me'yoriy-huquqiy hujjatlar qabul qilingan, jumladan "Xotin-qizlarni va oilani qo'llab-quvvatlash davlat dasturi" va "Har bir oila – tadbirkor" dasturi shular jumlasidandir [2]. Biroq, bu dasturlarning ijrosi va samaradorligini oshirish muhim vazifa bo'lib qolmoqda. Xalqaro tajribalar ko'rsatishicha, ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash uchun maxsus davlat idoralarini tashkil etish, soliq imtiyozlarini kengaytirish va ma'muriy to'siqlarni kamaytirish muhim ahamiyatga ega [10]. Masalan, Kanadada "Women Entrepreneurship Fund" davlat dasturi ayollar biznesini moliyalashtirish uchun maxsus mablag'lar ajratadi va bu dastur natijasida ayollar boshqaradigan bizneslarning 70 foizidan ortig'i o'z faoliyatini kengaytirish va eksport hajmini oshirishga erishgan [10].

Ijtimoiy-madaniy to'siqlarni bartaraf etish uchun jamiyatda ayol tadbirkorlar obrazini ommalashtirish, muvaffaqiyatli tadbirkor ayollar tajribasini targ'ib qilish va gender stereotiplarni kamaytirish choralari ko'rilishi lozim. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ommaviy axborot vositalari orqali muvaffaqiyatli ayol tadbirkorlar haqida keng yoritish jamiyatda ijobiy ta'sir ko'rsatadi [4]. Singapur tajribasi ko'rsatishicha, "Women Entrepreneur Awards" kabi tadbirlar va muvaffaqiyatli ayol tadbirkorlarning tajribasini ommalashtirish ayollarning tadbirkorlikka bo'lgan motivatsiyasini oshiradi [7].

Tadbirkor ayollar uchun infratuzilmani rivojlantirish ham muhim yo'nalishlardan biridir. Bunga bolalar bog'chalari tarmog'ini kengaytirish, moslashuvchan ish grafisini joriy etish va kovorking markazlarini tashkil etish kiradi. Tadqiqotlar ko'rsatishicha, ayollar uchun maxsus biznes inkubatorlar va akseleratorlar tashkil etish biznesning yashab qolish darajasini 15-20 foizga oshiradi [8]. Janubiy Koreya va Yaponiya tajribasi ayollar biznes markazlarini

tashkil etishning samaradorligini tasdiqlaydi. Bu markazlar faqat biznes masalalarda emas, balki huquqiy va psixologik maslahatlar ham beradi [9].

Moliyaviy savodxonlikni oshirish va raqamli ko'nikmalarni rivojlantirish ham ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlashning muhim mexanizmlari hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, moliyaviy savodxonlik darajasi yuqori bo'lgan ayollar kredit va jamg'arma imkoniyatlaridan 30% ko'proq foydalanadilar [5]. Finlyandiya va Shvetsiya tajribasi ko'rsatishicha, maktab va oliy ta'lim dasturlariga moliyaviy savodxonlik va tadbirkorlik fanlarini kiritish kelajakda ayollar tadbirkorligini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi [10].

Xulosa. Ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha o'tkazilgan tadqiqot quyidagi xulosalarga kelishga imkon beradi. Birinchidan, ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash uchun kompleks yondashuv zarur bo'lib, bu moliyaviy, ta'limiy, huquqiy va ijtimoiy-madaniy mexanizmlarni o'z ichiga olishi lozim. Ikkinchidan, moliyaviy mexanizmlar orasida mikrokreditlash tizimini rivojlantirish, garovsiz kreditlar ajratish va maxsus kredit liniyalarini yaratish muhim ahamiyatga ega. Uchinchidan, ta'lim va malaka oshirish bo'yicha raqamli ko'nikmalarni rivojlantirish, biznes maslahatlari berish va masofaviy ta'lim platformalarini joriy etish zarur. To'rtinchidan, huquqiy va ma'muriy mexanizmlarni takomillashtirishda soliq imtiyozlarini kengaytirish, ma'muriy to'siqlarni kamaytirish va maxsus davlat dasturlarini samarali amalga oshirish muhim. Beshinchidan, ijtimoiy-madaniy to'siqlarni bartaraf etish uchun muvaffaqiyatli ayol tadbirkorlar tajribasini ommalashtirish, gender stereotiplarni kamaytirish va jamiyatda ayol tadbirkorlar obrazini ijobiy yoritish lozim.

Ushbu xulosalardan kelib chiqqan holda, quyidagi amaliy tavsiyalarni taklif etish mumkin: 1) Ayollar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash bo'yicha milliy strategiyani ishlab chiqish va uni amalga oshirish uchun aniq indikatorlarni belgilash; 2) Ayollar biznesini moliyalashtirish uchun maxsus davlat fondini tashkil etish; 3) Mahalliy hokimiyatlar tomonidan ayollar biznes markazlarini tashkil etish va ularning faoliyatini samarali yo'lga qo'yish; 4) Maktab va oliy ta'lim dasturlariga moliyaviy savodxonlik va tadbirkorlik fanlarini kiritish; 5) Raqamli ko'nikmalarni rivojlantirish bo'yicha maxsus dasturlarni amalga oshirish. Ushbu tavsiyalarning amalga oshirilishi O'zbekistonda ayollar tadbirkorligining jadal rivojlanishiga, ularning ijtimoiy-iqtisodiy ahvolidan yaxshilanishiga va pirovardida mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishiga hissa qo'shadi.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. World Bank Group. (2023). Women, Business and the Law 2023. Washington, DC: World Bank.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 2-martdagi "2020-2030 yillarda O'zbekiston Respublikasida gender tenglikka erishish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5953-sonli Farmoni.
3. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2024). O'zbekistonda tadbirkorlik faoliyati. Toshkent.
4. Alsos, G.A., Ljunggren, E., & Hytti, U. (2023). Gender and innovation: state of the art and a

research agenda. International Journal of Gender and Entrepreneurship, 15(1), 18-33.

5. Women's World Banking. (2023). Women's Financial Inclusion: Global Trends and Emerging Opportunities. New York: Women's World Banking.
6. Rahman, M.M., & Ahmad, F. (2022). The Impact of Microcredit on Women Entrepreneurship in Bangladesh. Journal of Business and Economic Development, 7(2), 97-107.
7. Brush, C.G., & Cooper, S.Y. (2023). Female entrepreneurship and economic development: A global perspective. Entrepreneurship & Regional Development, 35(1-2), 3-20.
8. OECD. (2024). The Missing Entrepreneurs 2024: Policies for Inclusive Entrepreneurship. Paris: OECD Publishing.
9. Asian Development Bank. (2022). Women's Entrepreneurship in Asia and the Pacific: Constraints, Challenges and Opportunities. Manila: ADB.
10. European Commission. (2023). Female Entrepreneurship in Europe: Policy Framework and Best Practices. Brussels: European Commission.